

УДК 929Дублянський:027.1:271.222:94(477)
[http://doi.org/10.18524/2304-1447.2018.2\(20\).145518](http://doi.org/10.18524/2304-1447.2018.2(20).145518)

Фульмес Владислав Степанович,

протоіерей, аспірант

Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки,

викладач Волинської православної богословської академії

e-mail: fulmes777@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1263-9808>

ПОКРАЙНІ ЗАПИСИ НА КНИГАХ ПРИВАТНОЇ БІБЛІОТЕКИ МИТРОПОЛИТА АНАТОЛІЯ (ДУБЛЯНСЬКОГО)

У статті коротко проаналізовано частину приватної бібліотеки митрополита Західноєвропейського і Паризького Української Автокефальної Православної Церкви в діаспорі Анатолія (Дублянського), переданої у 1993 р. Волинській духовній семінарії, а також подано характеристику покрайніх записів на книгах зі згаданої книгозбірні.

Ключові слова: книги, приватна бібліотека, митрополит Анатолій (Дублянський), власницькі записи, дарчі записи, Волинська духовна семінарія.

Наш світ важко уявити без книги. Вона супроводжує людину впродовж усього життя і є цінним джерелом знань та інформації. Досліджуючи життя та діяльність певної особистості в теперішній час, увагу дослідників привертає й наявність у них приватних книгозбірень, які дають можливість відобразити сферу зацікавлення людини та різні етапи її формування як особистості. З проголошенням незалежності України відбувається етап повернення культурних цінностей, зібраних представниками української діаспори в різних куточках світу. Серед видатних діячів еміграції значне місце посідає митрополит Західноєвропейський і Паризький Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ) в діаспорі Анатолій (Дублянський) (1912–1997) – уродженець Волині, який залишив помітний слід в історії культури Волинського краю та становленні УАПЦ в Німеччині і Західній Європі.

Любов і зацікавлення до книги як до цінного джерела знань та інформації у владика були сформовані ще з дитинства, коли він навчався в гімназії та університеті. Емігрувавши в Німеччину 1944 р., майже 50 років він прожив за кордоном, ставши священником, а після смерті дружини у 1978 р. прийняв єпископський сан і удостоївся сану митрополита. За

цей період архієрей зібрав чималу приватну бібліотеку. На початку 1990-х років владика Анатолій виявив бажання передати свою книгозбірню в Україну, поділивши її на декілька тематичних частин. Науково-історичну частину його великої спадщини отримали Луцький державний історико-культурний заповідник, Східноєвропейський (тоді – Волинський) національний університет імені Лесі Українки, Львівська наукова бібліотека імені Василя Стефаника та Волинський краєзнавчий музей [2, с. 203; 4], а церковно-релігійну частину бібліотеки, яка нараховувала більше 400 книг, серед яких були книги церковного, богословського та історичного напрямів – 26 жовтня 1993 р. отримала Волинська духовна семінарія [3, с. 218]. У середині пакунків, які були доставлені на адресу Волинської духовної семінарії, був машинописний документ під назвою «Список книжок і брошур релігійного і церковного змісту з бібліотеки архієпископа Анатолія (Дублянського) в Новому Ульмі (Німеччина)» [1], який мав рукописні правки та доповнення і відображав склад основної частини церковно-релігійної книгозбірні митрополита. Творцем цього машинописного документа з власними рукописними правками був сам господар книгозбірні – митрополит Анатолій (Дублянський).

Сьогодні більшість книг церковно-релігійної книгозбірні митрополита Анатолія (Дублянського) зберігаються в іменному фонді № 6 «митрополита Анатолія Дублянського» бібліотеки Волинської духовної семінарії, яка, рішенням Священного Синоду УПЦ Київського Патріархату від 13 травня 2011 р., була реорганізована у Волинську православну богословську академію (м. Луцьк). Фонд митрополита нараховує приблизно 460 одиниць видань, які надійшли до бібліотеки духовного закладу вищої освіти протягом 1993–1996 рр. Хронологічні межі книжкового фонду владика Анатолія охоплюють 1911–1996 рр. В основному – це диспори видання з історії України та Церкви, довідкові видання. Окрему категорію становлять книги церковного вжитку.

У процесі опрацювання і вивчення книжкової колекції митрополита Анатолія (Дублянського) з іменного фонду бібліотеки Волинської православної богословської академії було встановлено, що деякі з книг мають рукописні позначення – порядковий номер його приватної збірки, який вписаний на вільному аркуші форзаца передньої оправи або ж на титульному аркуші книги. Крім цього, кожне друковане видання має штамп із реквізитами власника книгозбірні (залежно від отриманих священничих нагород трапляються штампи: священник Анатолій [Priester Anatolij Dublanskyj...], протоієрей Анатолій [Erzpriester Anatolij Dublanskyj...], єпископ Анатолій [Bischof Anatolij Dublanskyj...], архієпископ Анатолій [Erzbischof Anatolij Dublanskyj...], митрополит Анатолій [Met-

gorolit Anatolij Dublanskyj...]). Особливої уваги заслуговують покрайні записи на книгах, які автор поділяє на власницькі та дарчі записи. Вони дають можливість прослідкувати як та чи інша книга потрапила до приватної бібліотеки митрополита Анатолія, а також є цінним джерелом для дослідження кола осіб, з якими владика мав спілкування. Свого часу Анатолій Дублянський, маючи певні проблеми зі здоров'ям і перебуваючи в санаторіях в Амберзі та Гавтінгу, виконував обов'язки дяка при протоієреї Олександрі Семеновичі, який також духовно готував його до священничого служіння. Саме від нього Анатолій Захарович отримав Біблію, на якій зроблений дарчий запис: «Дорогому у Христі братові, / моєму найбільшому співпра- / цівникові на ниві Христовій пану / Анатолію Дублянському / на молитовний спомин / Протоієрей Олександр / Семенович / Санаторій м. Амберг / 8.XII.1949 р. Б.», а трохи пізніше, будучи вже у священничому сані – Літургію напередосвяченх дарів із дарчим записом: «Всечесному й дорогому / о. Анатолію Дублянському на / молитовний спомин / Протоієрей Олександр Семенович / 9.4.1954 р. Б....». За час свого пастирського служіння владика Анатолій проявив себе як ревний архіпастир, який з любов'ю піклувався про ввірену паству та трудився на благо Церкви Христової. Обіймаючи посади у Вищому Церковному Управлінні УАПЦ у діаспорі, владика митрополит Анатолій багато подорожував, зустрічався з різними особистостями, про що свідчать дарчі записи на книгах, які вводяться в науковий обіг вперше.

Таким чином, наукові інтереси та зацікавлення митрополита Анатолія (Дублянського) знайшли відображення в книгах його приватної бібліотеки, яка з проголошенням незалежності України була передана на Батьківщину й відображає культурну спадщину діаспори. Покрайні записи, зроблені на книгах владики, дають можливість відслідкувати історію становлення його приватної бібліотеки, а також доповнюють певними відомостями його архіпастирську діяльність.

Список використаних джерел та літератури

1. Список книжок і брошур релігійного і церковного змісту з бібліотеки архієпископа Анатолія (Дублянського) в Новому Ульмі // Архів Волин. єпархії УПЦ Київ. патріархату. – 7 арк.
2. Силюк О. Фонд митрополита Анатолія Дублянського (1912–1997) Волинського краєзнавчого музею / О. Силюк // Волин. музейний вісн. : наук. зб. – Луцьк : Волин. краєзнав. музей, 2016. – Вип. 8. – С. 203–228.
3. Цап М., прот. Митрополит Анатолій (Дублянський) – великий меценат Волинської духовної семінарії / М. Цап // Православна Церква в сучасному суспільстві : проблеми та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 3 черв. 2014 р.). – Луцьк : Вид-во Волин. православ. богослов. акад., 2014. – С. 215–224.

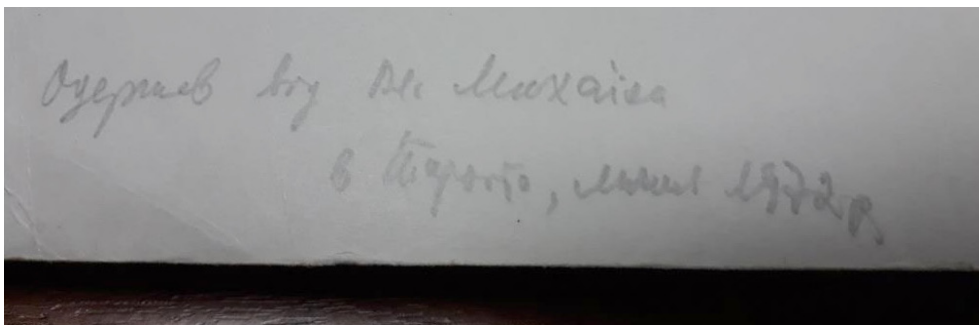
4. Шляхи мого життя : [автобіографія митрополита Анатолія Дублянського] // Волин. краєзн. музей. – Інв. №ДМ–33727.

References

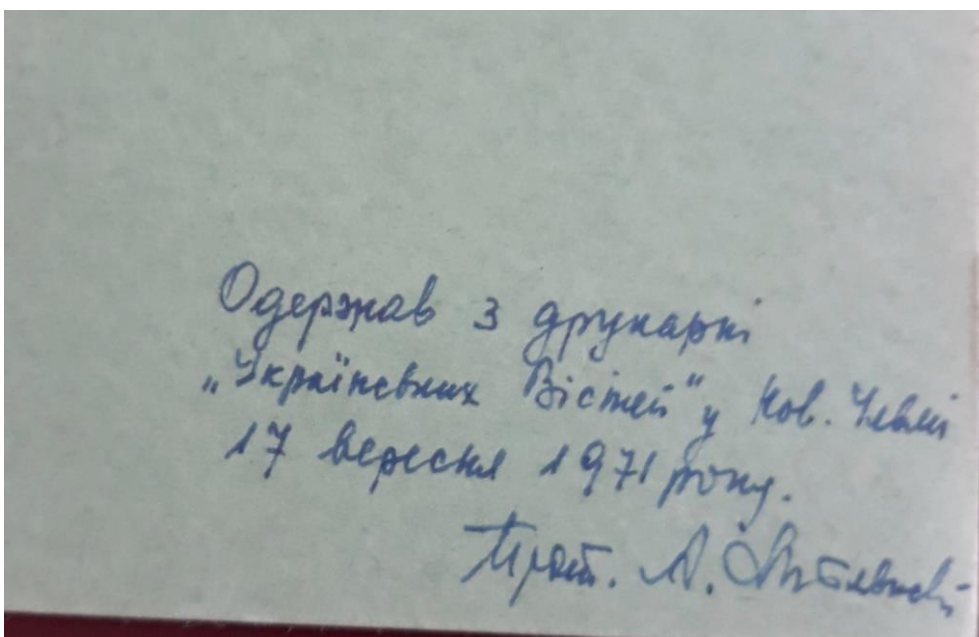
- [1]. Spysok knyzhok i broshur relihiinoho i tserkovnoho zmistu z biblioteki arkhiepyskopa Anatoliia (Dublianskoho) v Novomu Ulmi [List of books and brochures of religious and church content from the library of Archbishop Anatolii (Dublyansky) in New Ulm]. *Arkhiv Volynskoi yeparkhii Ukrainskoi pravoslavnoi tserkvy Kyivskoho patriarkhatu [Archive of the Volyn diocese of the Ukrainian Orthodox Church of the Kyivan Patriarchate]*. 7 ark.
- [2]. Syliuk O. Fond mytropolyta Anatoliia Dublianskoho (1912–1997) Volynskoho kraieznavchoho muzeiu [The Fund of Metropolitan Anatoly Dublyansky (1912–1997) of the Volyn Local History Museum]. *Volynskiy muzeinyi visnyk [Volyn Museum Bulletin]*. 2016, vol. 8, pp. 203–228.
- [3]. Tsap M. Mytropolyt Anatolii (Dublianskyi) – velykyi metsenat Volynskoi dukhovnoi seminarii [Metropolitan Anatoly (Dublyansky) – great philanthropist of the Volyn Theological Seminary]. *Pravoslavna Tserkva v suchasnomu suspilstvi: problemy ta perspektyvy: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Orthodox Church in the modern Society: Problems and perspective: Materials of the International Scientific and Practical Conference]*. Lutsk, 2014, pp. 215–224
- [4]. Shliakhy moho zhyttia: avtobiografiia mytropolyta Anatoliia Dublianskoho [Ways of my life: autobiography of Metropolitan Anatolii Dubliansky]. Volynskiy kraieznavchyi muzei [Volyn Local History Museum]. IN №ДМ–33727.

Надійшла 30.08.2018 р.

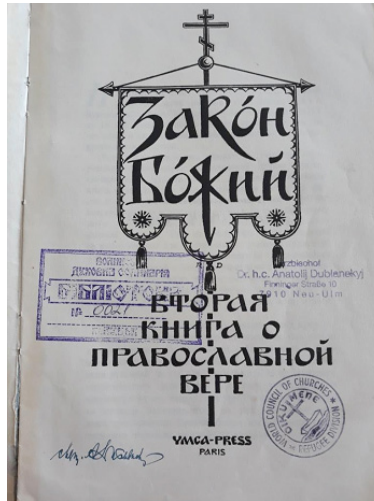
ІЛЮСТРАЦІЇ

Іл. 1. [Запис про дарування олівцем знизу на форзаці передньої оправи]:
«Одержав від вл. Михайла / в Торонто, липня 1972 р.».
Книга: Анастасий, митрополит. Мысли о пастырстве. – Мюнхен, 1948. – 19 с.

Іл. 2. [Запис про дарування гелевою ручкою синього кольору на форзаці задньої оправи в нижньому правому куті]: «Одержав з друкарні / «Українських вістей» у Нов. Ульмі / 17 вересня 1971 року / Прот. А. Дублянський».
Книга: Потієнко В. Відновлення ієрархії Української Православної Автокефальної Церкви. – Новий Ульм, 1971. – 66 с.

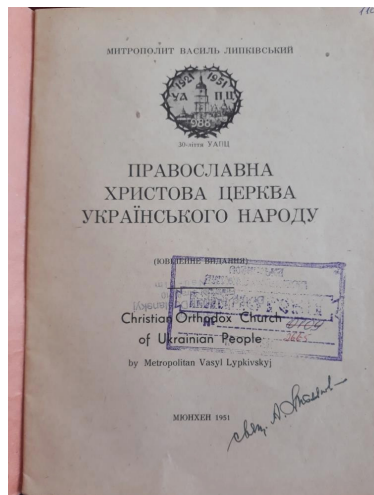

Іл. 3. [Власницький запис гелевою ручкою синього кольору на титульному аркуші в лівому нижньому куті]: «святи. А. Дублянський».

Книга: Закон Божий.

Печатка: World council of Churches / Refugee division / Oikumene [колір: фіолетовий].

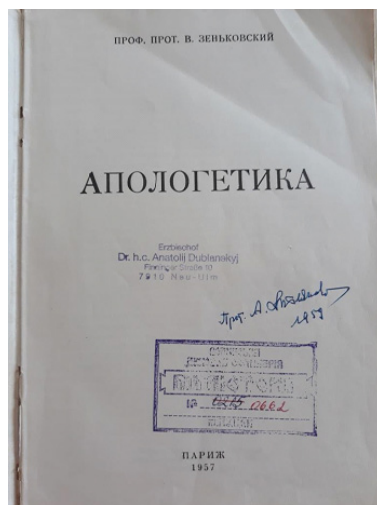
Штамп з реквізитами владики [посередині, з правого боку, колір: фіолетовий].

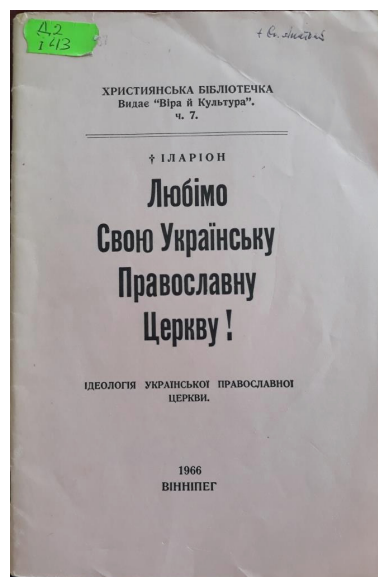
Іл. 4. [Власницький запис гелевою ручкою чорного кольору на титульному аркуші в правому нижньому куті]: «Святи. А. Дублянський».

Книга: Липківський В., митрополит. Православна Христова Церква Українського Народу. – Мюнхен, 1951. – 32 с.

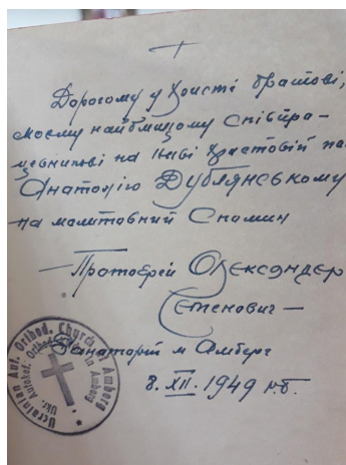
Штамп з реквізитами владики [посередині, колір: фіолетовий].

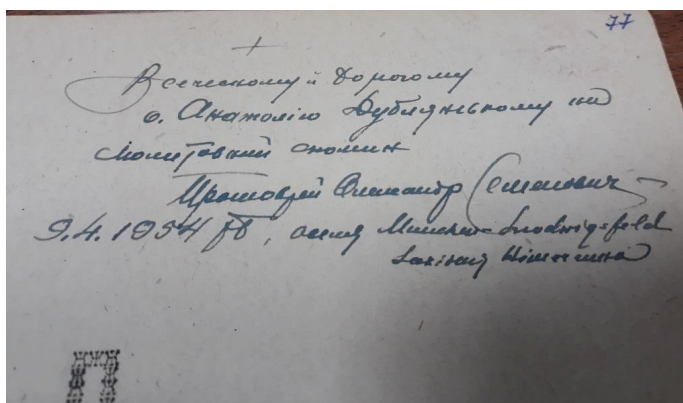
- Іл. 5. [Власницький запис гелевою ручкою синього кольору на титульному аркуші посередині]: «Прот. А. Дублянський / 1959.»
Книга: Зеньковський В., прот. Апологетика. – Париж, 1957. – 260 с.
Штамп з реквізитами владики [посередині, колір: фіолетовий].

- Іл. 6. [Власницький запис кульковою ручкою синього кольору на титульному аркуші у правому верхньому куті]: «+ Єп. Анатолій.»
Книга: Іларіон, митрополит. Любімо свою Українську Православну Церкву. – Вінніпег, 1966. – 43 с.

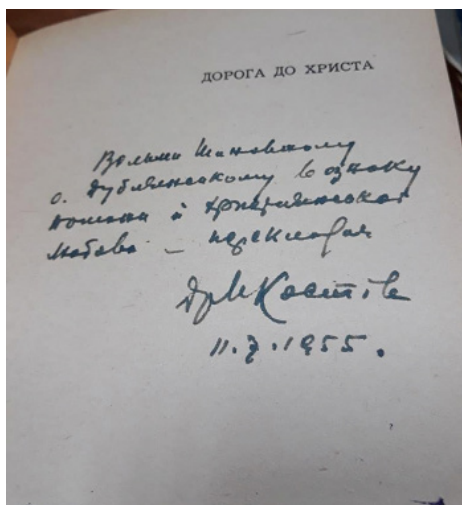

Гл. 7. [Дарчий запис чорнилом синього кольору на вільному аркуші форзаца передньої оправі]: «Дорогому у Христі братові, / моєму найбільшому співпра- / цівникові на ниві Христовій пану / Анатолію Дублянському / на молитовний спомин / Протоієрей Олександр / Семенович / Санаторій м. Амберг / 8. XII. 1949 р. Б.». Книга: Біблія. Святе письмо Старого і Нового Завіту. – Нью-Йорк – Лондон, 1947. – 249 с. (переклад П. Куліша, І. Левицького, І. Пулюя). Печатка: «Ukrainian. Aut. Orthod. Church at Amberg, Ukr. Autokefal. Orthod. Kirche in Amberg» [колір: фіолетовий].

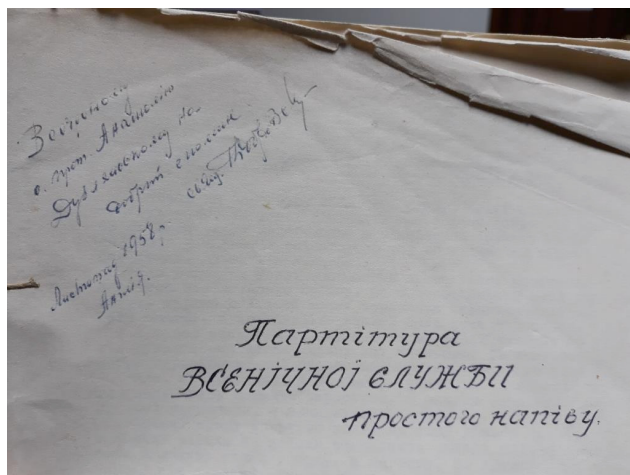
Гл. 8. [Дарчий запис чорнилом синього кольору на титульному аркуші]: «Всечесному й дорогому / о. Анатолію Дублянському на / молитовний спомин / Протоієрей Олександр Семенович / 9.4.1954 р. Б. / [?] Муніх Людвігсфельд / [?] Німеччина». Книга: Божественна Літургія Наперед освячених дарів. – Мюнхен. – 24 с.

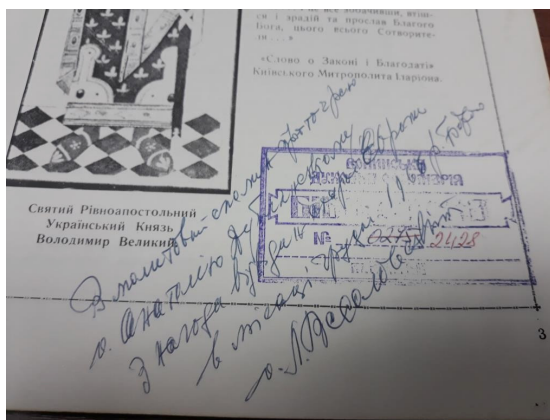
Іл. 9. [Дарчий запис чорнилом синього кольору на вільному аркуші форзаца передньої оправи]: «Великому Миколайському / о. Дублянському в ознаку / пошани і хри- тиянської / любові – перекладач / М. Костів / 11.7.1955».

Книга: Бранденбург Г. Дорога до Христа. Переклад: М. Костів. – 1955. – 168 с.

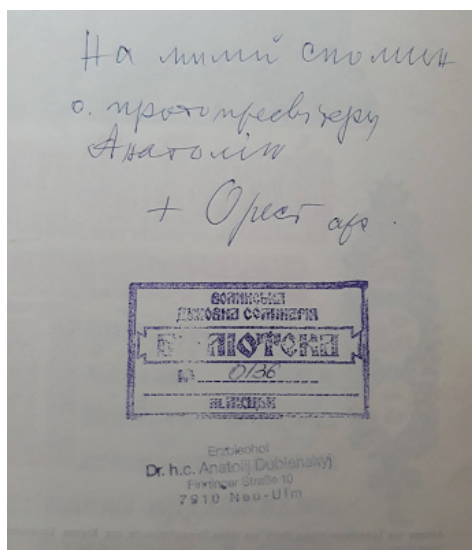

Іл. 10. [Дарчий запис кульковою ручкою синього кольору на титульному аркуші]: «Всечесному / о. прот. Анатолію / Дублянському на / добрий спомин / Листопад 1958 р. св. [?] / Англія».

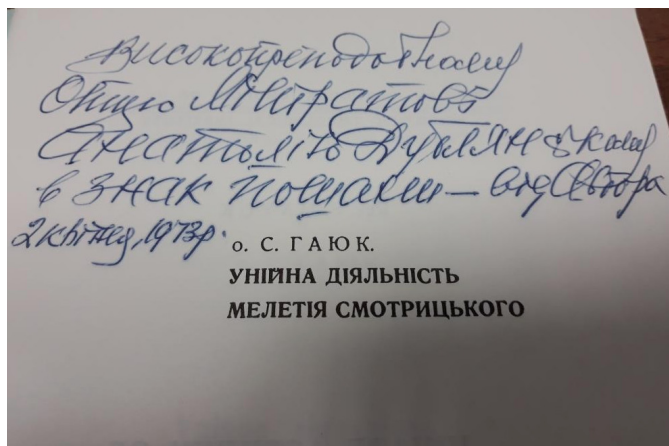
Книга: Партитура Всенічної служби простого напіву. – 84 с.

Іл. 11. [Дарчий запис кульковою ручкою синього кольору на першій сторінці тексту]: «В молитовний спомин протоієрею / о. Анатолю Дублянському / з нагоди відвідин східної Європи / в місяці грудні 1966 року / о. Л. Весловський». Книга: 40-річний ювілей української православної парафії св. Володимира в Нью-Йорку. – 74 с.

Іл. 12. [Дарчий запис кульковою ручкою синього кольору на вільному аркуші форзаця передньої оправи]: «На молитовний спомин / о. протопресвітеру / Анатолю / + Орест [?]». Книга: Katalog der ausstellung ukrainischer und weissrussischer ikonon. – München, 1979. – 60 s. Штмп з реквізитами владики [посередині, знизу, колір: фіолетовий].

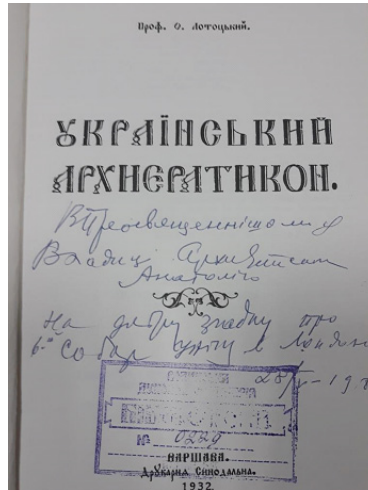
Гл. 13. [Дарчий запис кульковою ручкою синього кольору на титульному аркуші]: «Високопреподобному / отцю мітратові / Анатолію Дублянському / в знак пошани – від автора / 2 квітня 1973 р.».

Книга: Гаюк С., свящ. Унійна діяльність Мелетія Смотрицького. Історичний нарис. – Нью-Йорк-Бавнд Брук, 1970. – 55 с.

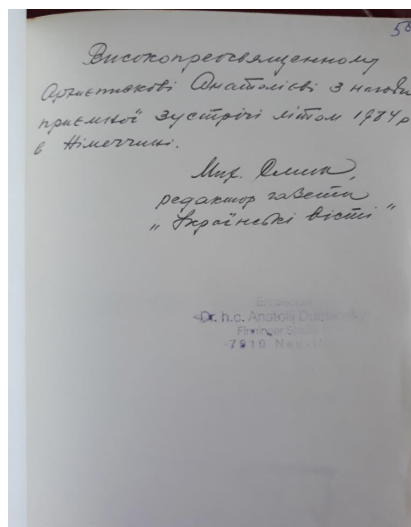
Гл. 14. [Дарчий запис кульковою ручкою синього кольору на титульному аркуші]: «Дорогому о. Дублянському / на пам'ять про зустріч / у Вінніпегу / 15.3.81. І. С. Мухин».

Книга: Дурново О. Так говорил Христос. – Москва, 1915. – 362 с.

Лл. 15. [Дарчий запис кульковою ручкою синього кольору на титульному аркуші]: «ВПреосвященнішому / Владиці Архисєпископу / Анатолію / на добру згадку про / 6-й Собор УАПЦ в Лондоні / 28 / V. 1983».

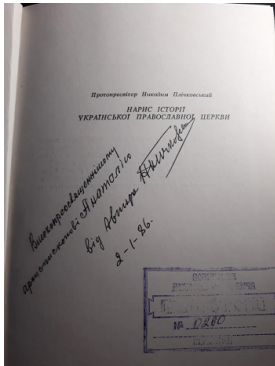
Книга: Лотоцький О. Український Архисратикон. – Варшава, 1932. – 58 с.

Лл. 16. [Дарчий запис кульковою ручкою чорного кольору на вільному аркуші форзаца передньої оправи]: «Високопреосвященному / архієпископові Анатолієві з нагоди / приємної зустрічі літом 1984 р. / в Німеччині. / Мих. Смик / редактор газети / «Українські вісті».

Книга: Дудко Д., свящ. О нашем Упованні. – Москва, 1974. – 271 с.

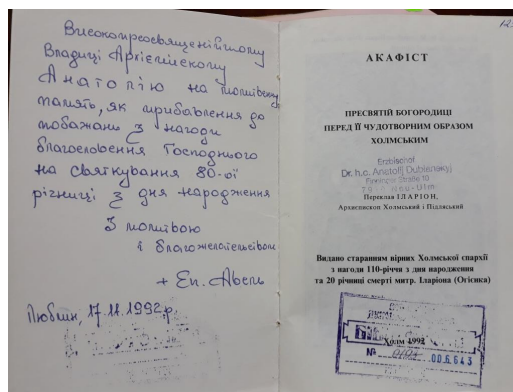
Штамп з реквізитами владики [посередині, колір: фіолетовий]

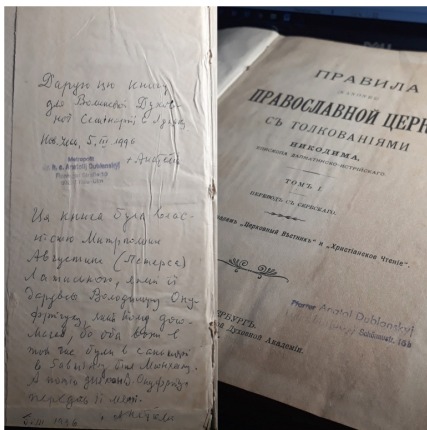
Іл. 17. [Дарчий запис кульковою ручкою чорного кольору на вільному аркуші форзаца передньої оправи]: «Високопреосвященнішому / архієпископові Анатолію / від автора [підпис] / 2–1–86.»

Книга: Плічковський Н, протопр. Нарис історії Української Православної Церкви. – Сідней, 1988. – 123 с.

Іл. 18. [Дарчий запис кульковою ручкою синього кольору на форзаці передньої оправи]: «Високопреосвященнішому / Владиславу Архієпископу / Анатолію на молитовну / пам'ять, як прибавлення до / побажань з нагоди / благословення Господнього / на святкування 80-ої / річниці з дня народження / з молитвою / і благожелательством / + Еп. Авель / Люблин, 17.11.1992 р.»

Книга: Акафіст Пресвятій Богородиці перед Її чудотворним образом Холмським. – Холм, 1992. – 19 с.

Іл. 19. [Дарчий запис кульковою ручкою чорного кольору на форзаці передньої оправи]: «Дарую цю книгу / для Волинської Духов- / ної Семінарії в Луцьку. / Нов. Ульм, 5. III. 1996. / + Анатолій. / Ця книга була влас- / ністю Митрополита / Августина (Петерса) / Латинського, який її / дарував Володимир Ону- / фрійчуку, який йому допо- / магав, бо оба вони в / той час були в санаторії / в Гавтінгу біля Мюнхена. / А потім диякон Володимир Онуфрійчук / передав її мені / Анатолій / 5. III. 1996.»

Книга: Правила Православної Церкви с толкованиями Никодима епископа Далматинско-Истрийского. – Т. I. – Санкт-Петербург : издание С.-Петербургской Духовной Академии, 1911. – 640 с.

Штамп з реквізитами владики [посередині, колір: фіолетовий]

Фульмес В. С.,

протоиерей, аспирант

Восточноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки,
преподаватель Волинської православної богословської академії

e-mail: fulmes777@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1263-9808>

ЗАПИСИ НА ПОЛЯХ В КНИГАХ ЧАСТНОЙ БИБЛИОТЕКИ МИТРОПОЛИТА АНАТОЛИЯ (ДУБЛЯНСКОГО)

В данной статье кратко проанализирована часть частной библиотеки митрополита Западноєвропейского и Парижского Украинской Автокефальной Православной Церкви в диаспоре Анатолия (Дублянського), переданной в 1993 году Волинской духовной семинарии, а также дана характеристика записей на полях в книгах из упомянутой библиотеки.

Ключевые слова: книги, частная библиотека, митрополит Анатолий (Дублянський), владельческие надписи, дарственные надписи, Волинская духовная семинария.

Fulmes V. S.,

archpriest, postgraduate student

Lesya Ukrainka Eastern European National University,
teacher of the Volyn Orthodox Theological Academy

e-mail: fulmes777@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1263-9808>

MARGIN INSCRIPTIONS ON THE BOOKS OF THE PRIVATE LIBRARY OF METROPOLITAN ANATOLY (DUBLYANSKY)

Summary

Description of the historical personalities' role in the history is an important topic in the historical science. Nowadays, the attention of researchers is also attracted both by their activity and their private libraries due to possibility to reflect the sphere of the person interest as well as stages of its formation as a person.

This investigation is dedicated to the part of the private library of the Metropolitan of Western European and Parisian Anatoly (Dublyansky) who was the prominent hierarch of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (UAOC) in the diaspora, a native of Volyn, who left a noticeable mark in the development of the culture of his native land and the UAOC in Germany. He

emigrated to Germany in 1944 and took an active part in religious life there. During his 50 years of emigration, Bishop Anatoly collected a large private library, which he decided to transfer to his Motherland after declaration of Ukraine's independence and due to deteriorating of health. The most of the books were on church, theology and history.

The metropolitan received scientific-historical part of his great heritage to the Lutsk State Historical and Cultural Reserve, Lesya Ukrainka Eastern European (Volyn) National University, Lviv Vasyl Stefanyk Scientific Library and Volyn Museum of Local History. The church-religious part of the library, which consisted of more than 400 books, he received to the Volyn Theological Seminary.

This article analyzes a part of the private library of Metropolitan Anatoly (Dublyansky). The description of margin inscriptions on the books is also given. These inscriptions reflect the history of books from the bishop's private library, as well as give information about who received certain book and under which circumstances.

Keywords: books, private library, Metropolitan Anatoly (Dublyansky), marginalia, Volyn Theological Seminary.